ئارەزووی گەڕانەوە، ئاشکراکردنی ئارەزوو.. عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

بە گشتی هەموو سەردەمێك ئارەزوو (یان پاڵنەر)ی گەڕانەوەی خۆی هەیە، بۆیە نابێ لەکچوونی نێوان گەڕانەوەکان بە تێنەگەیشتنی ئارەزوو سەرسام نەبێت و وامانلێبکات تەنها بڕوامان بە لێهاتوویی و شارەزایی و ئەزموون هەبێت! ئەگەرچی لێهاتوویی و شارەزایی و ئەزموون بەربەستەکان دەکاتە ئامراز و نەگونجاوەکان دەکاتە هاوپەیمان.. کەواتە ئەوەی پێویستە دەستنیشانیان بکەین، ئەو جیاوازییانەیە، کە لەنێوان خودی گەڕانەوە و ئارەزووی کاراکتەرەکاندایە، لەنێوان نێوەندگیری ئارەزوو (یان بابەتی ئارەزوو) و رکابەردایە.. لێرەوەیە، کە خودی ئارەزوو مەودای نێوان گەڕانەوە و پاڵەوان و بابەتەکە دەبێت. دەمەوێ بەڵام لەلایەك پێویستە جیهانی سەربەخۆی گەڕانەوە و کاراکتەرەکان لە یەکتر جیا بکەینەوە، لەلایەکی دیکە دەبێ باس لە ئەگەرەکانی نێوەندگیری دەرەکی و ناوەکی بکەین، نەبادا نێوەندگیری ناوەندی یەکێکیان و ویستی کەسی ناوەندی ئەویدیکە داگیر بکات. هەر لەسەر ئەو بنەمایەش باس لە نێوەندگیری بەیەکداچوو دەکەین.

سێگۆشەی ئارەزوو

مرۆڤ وەک گەورەترین نهێنی دەمێنێتەوە، گەڕانەوەش وەك یەکەم گەڕانی ڕۆحی مرۆڤ، هەمیشە زانستەکانی دیکەی بە دوای خۆیدا رادەکێشێت. بەڵام لەگەڵ هەموو پێشکەوتە جیاوازەکانیش ئەگەر خەیاڵ نەبێت، مرۆڤ ناتوانێت بە تەنیا ئارەزووی شتێک بکات، بەو مانایە ئارەزووی مرۆڤ جگە لە بابەتی بەدواداگەڕان پێویستی بە لایەنی سێیەم هەیە، کە ڕێنمایی ئەو شتە بکات، کە ئارەزووی دەکات، دەشێ لایەنی سێیەم لە دەرەوەی ڕووداوی گەڕانەوەدا، خەیاڵ بێت. و لە ناوەوەی گەڕانەوەشدا رکابەر.

بەو شێوەیە لە گەڕانەوەدا پەیوەندی لەنێوان پاڵەوان و نێوەندگیردا سەرهەڵدەدات، بە مانایەکی دیکە لەگەڵ ڕەخنەگری فەرەنسی ڕێنێ جیرارد و (سێگۆشەی ئارەزوو- مثلث الرغبة)دا تیشک دەخەینە سەر گەڕانەوە و خواستی لاسایکردنەوە. (ڕێنێ جیرارد) پێمان دەڵێت، کە ئارەزووەکانمان لە ئێمەدا بوونیان نییە، تەنها لاساییکردنەوە و دەنگدانەوەی ئارەزوو و خواستەکانی ئەوانیدیکەن،

هەرگیز ئارەزووەکانمان پاڵنەری تاکەکەسی نین، بەڵکو پاڵنەری بە کۆمەڵ و کۆمەڵایەتین.
کەواتە بە روونکردنەوەی گەورەترین و ئاڵۆزترین بابەتەکانی پەیوەست بە هۆشیاری مرۆڤ و (ئارەزوو)ەوە قسە لە پرسی ئازادی هەڵبژاردن (خەیاڵی هەڵبژاردن) دەکەین. لەو قسەکردنەشدا مەبەست ئەوەیە، کە بەڵێین پەیوەندی نێوان کەسی ئارەزووخواز و بابەتی خوازراو پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆ نییە، بەڵکو بە نێوەندگیر(یان رکابەر)دا تێدەپەڕێت! لەرێوە بەمان دەردەکەوێت، کە ئارەزوو فۆرمی نوێنەرایەتیکردنی ئارەزوو وەردەگرێت، کە هەر (سێ) لایەنەکەی ئارەزوو، واتە (کەسی ئارەزووخواز و نێوەندگیر و مەبەستی خوازراو) دەگرێتەوە. رێنە جیرارد لە بنیاتنانی ئەم تیۆرییەدا پشت بە تیۆری لاساییکردنی (ئەفلاتون) دەبەستێت، کە (ئەرستۆ) فراوانتری کردووە و ڕەهەندێکی ڕەفتاری بە زیاد کردووە، کە بە گەڕانەوەی خەیاڵی ناسراوە. بەو مانایەش بە بەچوونی جیرارد، ئەو بیرەکەیەی کە هەموو ساتێک ڕۆڵی ئارەزوو-پاڵنەر لە گەڕانەوەدا دەگێڕێ و هەموو بیرەکەکانی دیکە بەی دەگێڕێنەوە، سەگۆشەی ئارەزووە.
ئەنترۆپۆلۆژیست و ڕەخنەگری ئەدەبی (رێنی جیرارد) لە ساڵی ١٩٢٣ لە شاری (ئەڤینۆن)ی فەرەنسا لە باوکێکی کۆماریخواز و عەلمانی و دایکێکی دینداری کاسۆلیکی لەدایکبووە. لە نێوان ساڵانی ١٩٤٣ بۆ ١٩٤٧ لە قوتابخانەیەکی ئامادەیی لە (پاریس) پسپۆڕی مێژووی سەدەی ناوەڕاست بووە، دواتر لە ساڵی ١٩٤٧ بۆ خوێندن گەشت بۆ (ئەمریکا) دەکات و لە ساڵی ١٩٥٠ بڕوانامەی دکتۆرای لە زانکۆی (ئیندیانا) بەدەستهێناوە، هەر زوو لەوێ ئەدەبیاتی خوێندووە. پاشان لە ساڵی ١٩٥٧ ڕووی لە زانکۆی (جۆنز هۆپکینز) کرد، لە ساڵی ١٩٦٦ بەشداری سیمپۆزیۆمێکی (ندوة) نێودەوڵەتی لەسەر (زمانی رەخنە و زانستە مرۆییەکان) دەکات، کە تێیدا بەشداربووان بریتی بوون لە رۆلان بارت، ژاک دێریدا و ژاک لاکان.. لە ساڵی ١٩٦٨ جیرارد لە زانکۆی (بوفالۆ) ڕووی لە وانەگوتنەوە کرد، تا ساڵی ١٩٧٢، دواتر بۆ زانکۆی (جۆنز هۆپکینز) گەڕایەوە. لە ساڵی ١٩٨٠ جێیهێشت و ڕووی لە زانکۆی (ستانفۆرد) کرد و تا دوای خانەنشینبوونی لە ساڵی ١٩٩٥ لەوێدا مایەوە و لە ساڵی ٢٠٠٥ پەیوەندی بە ئەکادیمیای فەرەنسییەوە کردووە و بووە ئەندامێکی دیاری ئەو ئەکادیمیایە..
(رێنی جیرارد) لە کتێبی (الكذبة الرومانسية والحقيقة الروائية، ترجمة الدكتور رضوان ظاظا، ومراجعة الدكتور سعود المولى، بيروت 2008، ص522-)دا دەڵێت: مرۆڤ بە ئەوەی ئارەزووی شتێک بکات، پێویستی بە لایەنی سێیەم هەیە، کە (رکابەری) لەسەر ئەو شتە بکات، کە ئارەزووی دەکات، وەك چۆن قسە لە سەگۆشەی ئارەزوو دەکات،

ئـارەزووی لاسـاییکردنەوەش بیـر دەخـاتەوە و ئامـاژە بۆ قـووڵـاییە کلتورییەکەی دەکات.
سێگۆشەی ئارەزوو بۆ خوێندنەوەی ڕۆمان بەو ئەنجامە دەگات، کە پاڵەوانی ناو ڕۆمان کاتێک ئارەزووی هەر شتێک دەکات، پێویستی بە نێوەندگیرێکە کە لەسەر (بابەتی خوازراو- ئۆبێکت) رکابەری کەسی ئارەزووکەر (سوبێکت) بکات و روونـاکی بکاتەوە. ئەوەی گوزارشت لەو پەیوەندییە سێ قۆڵییەش دەکات (بۆشایی خوازە)یە، دەتوانم بڵێم بۆشایی خوازە، بۆشایی خەیاڵی نێوان ئارەزووخواز و رکابەرە، کە بە شێوەیەکی سـروشتی سـێگۆشەکە بەیەکتـرەوە دەبەسـتێتەوە. کتێـبی ناوبراودا ئارەزوو وەک گێڕانەوە ناو دەبات.
لە ڕوانگەی جیراردەوە لە رۆمانی (دۆن کیشۆت)دا ئەوە دۆن کیشۆت و ئەمانیسی راستگۆیە دەستبەرداری ئیمتیازە سەرەتاییەکانی فەردانیەت بـوون، واتـە چیتـر دۆن کیشۆت ئـارەزووی خۆی هەڵنـابژێرێت، بەڵکـو ئامـادیس بەنـاوی خۆیەوە هەڵیانـدەبژێرێت. لەوێشەوە بەپەلە بەرەو ئەو بابەتانە دەڕوات کە (مۆدێلی سوارچاکی)یە، (واتە رێنی جیرارد مۆدێلی سوارچاکی وەك نێوەندگیری) ئاماژە پێدەکات و بە نێوەندگیری ئارەزوو ناوی دەبات. بە بۆچوونی جیرارد، ژیانی سوارچاکی لە لاساییکردنەوەی خەونەکانەوە هاتۆتە بەرهـەم..
بەڵـام کێشەی مر□قـی مۆدێـرن بێهـودییە، وەك چۆن ئەو مـر□ق□ خ□بەزلـزانە رۆمانسـییە نـاتوانێت ئـارەزوو لە قـووڵـایی خۆیەوە دەربهـێنێـت، بەڵکـو لە کەسـانی دیکەی قەرز دەکـات. پاڵەوانەکـانی فلۆبێر جگە لەوەی خۆیان مۆدێلێکن و دەتوانرێت وەك جووڵە، تۆنی دەنگ و جل و بەرگ لاسایی بکرێنەوە، بەپێی ئەویدیکەش کار دەکەن..
لە رۆمانەکانی فلۆبیردا ئیما ب□قاری لە رێگای پاڵەوانانی ڕۆمانە ڕۆمانسییەکانەوە، کە خەیاڵیان سیخناخ کردووە، هەست بە ئارەزووی خۆی دەکات. واتە کاراکتەرەکانی فلۆبیر دووچاری هەمان نەزانی و هەمان لاوازی و نەبوونی و هەمان کاردانەوە و ملکەچی پێشنیاری هەمان ژینگەی دەرەکیین، هەموو ئەوانەش بەهۆی نەبوونی پێشنیارێك لەلایەن خۆیان و ناوەوەی خۆیانەوە..
دەشێ بە بۆچوونی رێنێ جیرارد هەموو بەرهەمە خەیاڵییەکان لە دوو بنەمـادا کۆبکەینەوە، چـونکە بەرهەمە خەیاڵییەکـان خەسـڵەتە لاوەکییەکانیان زۆر تێدا بڵاوە. بۆیە بۆ بنەمای یەکەم، دەتوانین بـاس لە نێوەنـدگیری دەرەکـی بکەیـن، کە مەودایەکـی تەواویـان لەنێوانـدا هەیە، بۆ ئەوەی ئەگەرەکـانی گێڕانەوە لە رۆمانەکانـدا بەیەکدانەچن، یان نەبادا نێوەندگیری یەکێکیان ئەویدیکەیان داگیر بکات. بنەمای دووەم، دەشێ باس لە نێوەندگیری ناوەکی بکەین، کاتێک کاراکتەری رۆمانەکان بەیەکدادەچن، یان دوو بازنە لە گێڕانەوەدا

بە قووڵی بەنێو یەکتردا تێدەپەڕن! لە بنەمای یەکەمدا لە رووی ماددییەوە تا ئەندازەیەك دەتوانین مەودای نێوان بابەت و کەسی ئارەزووخواز بپێوین، بەڵام لە بنەمای دووەمدا لە رووی مەعنەوییەوە مەودای نێوانیان ناپێورێت. دۆن کیشۆت و ساشۆ قوربانی ماددیین و ناتوانرێت نێوانیان لە مەودای کۆمەڵایەتی و فیکریی تەجاوز بکرێت. بەڵام لە رووی مەعنەوییەوە هاوخەیاڵن. بۆیە لە رووی مەعنەوییەوە لاساییکر□وەی خەیاڵن و ئەوانەی حەز لە گەمەی خەیاڵی دەکەن، دووچاری دووبەرەکی ناوەکی دەبنەوە، چونکە بونیادی خەیاڵی بە خێرایی دەبێ بە بڕوا و هاوشێوەکردنە ماددییەکە دەرووخێنرێت و سروشتی ئەبستراکت وەردەگرێ و لەوێشەوە پارچەپارچەبوون و نیگەرانی پیادە دەکات. بەڵام هەردووکیان لەسەر شاردنەوەی بوونی بابەتی نێوەندگیری کۆکن.

کەواته نێوەندگیری خەیاڵی هەمیشە دەڵێ هەموو ئەم بابەتانەی تۆ هیچ نین جگە لە وەرگێڕانێکی جوانکاریيانەی خەیاڵ نەبێت. بەو مانایەش نێوەندگیری ناوەکی راستەوخۆ پەیوەندی بە هەموو ئەو ئارەزووانەوە دەکات، کە هەمووان بەرگری لێدەکەن. لێرەوە دەتوانین بڵێین کێشەی پەیامی رۆمانی کلاسیکی لە دەستنیشانکردنی چەمکی ئارەزوو دەگەڕێتەوە بۆ بەرجەستەکردنی خودبوون. (بۆ زێتر بەدواداچوون بڕوانە ل37، ه.س.پ).

ئارەزوو و رکابەریکردن

لە مۆدێرنەدا چەمکی رکابەری بەهۆی هاویەکبوونی دوو ئارەزووکەر بۆ یەك بابەت سەرهەڵنادات، بەڵکو بابەت ئارەزووی خود دەکات. دۆزینەوەی مۆد ئاسانترین دیارخەری ئەو بێهودەییەیە، کە ئەمڕۆ لەگەڵ خۆی دەمانبات. ئێمە دەبینین بۆ نموونە ژنان ژیانیان بە کڕینی جل و بەرگ و ئیکسسوارات بەسەر دەبەن، نەك بۆ ئەوەی سوودی لێوەرگرن، بەڵکوو بۆ ئەوەی لاسایی بکەنەوە، لەبەر ئەوەی بابەت ئارەزوویان دەکات. هەروەک چۆن ئەو گەنجانەی کە لاسایی ئەستێرەکانی وەرزش، یان سینەماکاران دەکەنەوە و هەریەك لەمانە زیادەڕەوی لە سۆز و جیاوازی کەسی و چێژی خۆیان دەکەن، کە هەیانە، یان بە شێوەیەکی سروشتی پێیان بەخشراوە.. مر□قایەتی بۆ ئەوەی هەوڵبدات کەسایەتییەکی تر جگە لە کەسایەتی خۆی وەربگرێت، هەوڵدەدات لە رێگای لاساییکردنەوە خۆی بگۆڕێت بۆ کۆپییەکی رووکەش. هەڵبەتە ئەوە رێگایەکە، کە مر□قی م□د□رن ل□ ناو□□ک□کەی بەتاڵ دەکاتەوە و وای لێدەکات تووشی بۆشایی و بیابانبوونی ڕۆحی و بە بابەتبوون بێت.

مر□قی تەکنۆلۆژی (مۆدێرنە) ئیگۆیەکی هەیە، کە لە خۆیدا توانای ئارەزووکردنی خۆی لە پێناو بەبابەتبوون لەدەستداوە… ئەگەرچی لە

ڕووی تەکنەلۆژییەوە هەمیشە بەرەو پێش دەچێت، بەڵام هەتا لە کۆکردنەوەی زانیارییەکان و چالاکییەکانیشدا هاوتای لاساییکردنەوەی سۆز و سۆزی تاکە جیاوازەکان نییە. ئەمە جلوبەرگێکی ئارەزوومەندانە و سۆز و شکۆمەندیی خۆمان دەپۆشین. چالاکیی خەیاڵی ئەمە لە هەموو تەمەنەکاندا پەیوەستە بە سێگۆشەی ئارەزووەوە… بەو مانایەی کە مرۆڤ لە سیحری سێگۆشەی ئارەزوو دەرناچێت، کە دەرچوو، تووشی بەبیابانبوون دەبێتەوە.

مرۆڤ سیحری ئارەزووی لێنابێتەوە، تەنها لە لێواری مردندا نەبێت.

لە وەسفەکەی ڕێنێ جیرارددا ڕوونە کە لاساییکردنەوەی کوێرانەی پیاوانی ئایینی یان بانگخوازێک لە وەسوەسەی سەرسامبوون بە یاریزانێکی تۆپی پێ، کەمتر نییە.. بۆیە ئەوانەی توانای بیرکردنەوەی سەربەخۆیان نییە، ئەوانەی هەستە ڕاستەقینەکانیان لە تێکەڵەیەکدا لەدەست دەدەن، بە شێوەیەکی شەخسی ئارەزووی ئەویدیکەی دراوسێ، دەکەن، لە بێهوودەییدا دەژین. بە کورتی ڕێنێ جیرارد ئاماژە بە کورتە قسەیەکی بیرمەند (ماکس شێلەر) دەکات، کە دەڵێت: مرۆڤ یان خودایەکی هەیە یان بتێکی هەیە. لەوەوە باسی ئەوە دەکات، چۆن مرۆڤ بزانێت کە خۆبەزلزانە؟ بۆچی (بۆ نموونە) زۆربەی چیرۆکە خۆشەویستییەکان دوای هاوسەرگیری شکست دەهێنن؟ بێگومان چونکە ئەو خۆشەویستییە پەلەی تێدا کراوە. خۆشەویستی پاڵنەرێکی ڕاستەقینەی هەستەکان نەبووە، بەڵکو لەبەر لایەنی سێیەمە کە ئیرەیی وروژاندووە، خۆبەزلزانینەکەی ناوەوەی وروژاندووە بە ئەوەی کێبڕکێ بکات… بەڵام دوای ئەوەی مەترسی ڕکابەرەکەی تێپەڕاندووە، دوای ئەوەی کە ئەویدیکەی ڕکابەردە بەڕێت، ئیتر دەکەوێتە بەشاییەوە، ئیتر ئیرادەی ئازادی خۆی بەجێدەهێڵێت و دەبێتە عاشقێکی شکستخواردوو.

بە دیوەکەی دیکەش لە بیرمان نەچێ بەدەرنانی ڕکابەر و غیابی پەیوەندی لەگەڵ ئەویدیکەدا کەساییەتی دووچاری شێوانی دەروونی دەکات. کەواتە وەك چۆن خۆبەزلزان نابێتە هۆی ڕەزامەندی.. نەرگزییەتیش نابێتە هۆی ڕەزامەندی، بەڵکو لە دوو لاوە دەبێتە هۆی بریندارکردن. بەو مانایەش سڕینەوەی هێڵی نێوان خود و ئەویتر، لە ناوەوە و دەرەوەدا مرۆڤایەتی بریندار دەکات.

لە نێوان نەرگزییەت و خۆبەزلزان و سڕینەوەی ئەویدیکەدا ئەزموونی سەرکەوتوو بریتییە لە پارێزگاریکردن لە مەودای پەیوەندییەکان ئەوەی (ئارسەر شوبنهاوەر) وەك (دووفاقی ژووژك- معضلة القنفذ) قسەی لێکردووە.. (هونەرکاری ئەدەبیش لەوەدایە کە ئاست و مەودای ڕەگەزە ئەدەبییەکانی بپارێزێت) واتە بە بێ ئەوەی لە پەیوەندیدا بڕێک – کە ڕەنگە زۆر بێت – زیان بە یەکتر بگەیەنین و بێتە هۆی لاوازبوونی پەیوەندییە مرۆییەکان، پێویستە لە پەیوەندیگرتندا

مەودایەك هەبێت، یان بە مانایەکی دیکە پێویستە سنووری ئازادی یەکتری بپارێزین.

کەواتە درووستی پەیوەندی نێوان خود و ئەویتر، نێوان ڕەگەزێك و ڕەگەزێکی دیکە، هەر ئەوە نییە، کە خود بەدوای ئازادی خۆیدا دەگەڕێت، بەڵکوو ئەوەیە، کە بە دوای ئازادی ئەویتری خۆیدا دەگەڕێت، لە ئەویتردا. لەو زنجیرە گۆڕانەدا، لە ئەرزشدانان بە ئازادی ئیگۆ درێژ دەبێتەوە بۆ ئەوەی ئەویدیکەش بە ئازادی خۆی بگات. بەو مانایە خۆخۆشەویستن بە نەرێنی تەماشا دەکرێت، تا ئەو ئەندازەیەی کە خود ئەویدیکە لە بەرژەوەندی خۆیدا بێبەها نەکات! ڕێز لە سنووری ئازادییەکانی ئەویدیکە بگرێت.. کەواتە بەرێککەوتنی درووستی پەیوەندییەکان بەو مانایە دێ، کە هەمیشە دووری نێوان خۆت و ئەویدیکە لە ڕێگای دانان بە سنوورەکانی ئازادی بپارێزیت. لە بەرانبەردا خۆبەزالزان و نەرگسییەت بریتییە لە کاڵکردنەوەی سنوورەکانی ئازادی. پەیوەندی درووست و ئەرزشدانان بە ئازادی و ئازادی ئەویدیکە شادیبەخش و دڵخۆشکەرە.. واتە کاتێک دوو شوناس پێکەوە کۆدەبنەوە، یەکتری تەواودەکەن، چێژ و شادی بە یەک دەبەخشن. ئەگەرچی وەك (زیگمونت باومان) دەڵێت بخەیتە سەر هەر بژاردەیەک، شتێک بەدەستدەهێنیت و شتێک لە دەستدەدەیت. هیچ ڕێگایەکی تر نییە. بەداخەوە ناتوانیت هەردووکیانت هەبێت. بۆیە خەڵک خۆی بە یەکلا نابێتەوە، ڕاڕا و دوودڵە. ئەگەرچی هەمیشە چانسی ژیانێکی تر هەیە.

ئەفسانەی ئارەزوو و ئەفسانەی گەڕانەوە

لە ڕۆمانی (غەریب)ی (ئەلبیر کامۆ)ا پاڵەوانە زیندانیکراوەکەی دەڵێ: سەرەتای بەندیم سەخت بوو، بەڵام هەوڵمدا و بەسەریدا تێپەڕیم.. من لە زینداندا بە ئارەزووی ئازار دەچووم، ئەوەش شتێکی ئاسایی بوو. هێشتا گەنج بووم، تەنیا بیرم لە (مەری) نەدەکردەوە، بەڵکو بیرم لە هەموو ژنێک دەکردەوە… بیرم لە هەموو ژنێک دەکردەوە… لە هەموو ئەوانەی کە لە ژیانمدا ناسیبووم… لە ڕێگای ئەفسانەی ئەو گەڕانەوەیەدا لە ئەفسانەی ئارەزوو و ئارەزووی ئەفسانە دەگەین. تێدەگەین، کە ئارەزوو و ئەشکەنجە لێکدوور نیین، بۆیە بیرکردنەوە لە مێینە و ئارەزووکردنیان لەناو زینداندا، واتە بەدیهێنانی ئارەزووەکانم، کە خەونی ئارەزووی ئەویدیکە ڕەنگ دەکات. بەڵام ئایا زیندانیکردن کاریگەری نەرێنی لەسەر بینینی خەونەکانی من نییە، بە تێرکردنی خەونی ئەو ئارەزووانەی کە پێشتریش لە دەرەوەی ژووری ڕەشدا هەر خەون بوون، ئایا لە زینداندا خەونی ئارەزوو ئەفسانە نییە؟

(ئەلبیر کامۆ) لە ڕۆمانی (غەریب)دا هەوڵدەدات دەست بە خەونی ئەو پرسیارە سەرەکی و لاوەکییانە بەرێت و بەو کەسایەتی زیندانیکراو گوزارشت لە دیاردەیەکی نەرێنی دەکات، بەدیوەکەی دیکەش ئەوە دەخاتە روو، کە ئارەزووە بەدینەهاتووەکان بەبێ ئازادی مەیسەر نابێت، بەڵام خۆ ئارەزوو چ لە ناوەوە بێ یان لە دەرەوە هەڵگری هیچ فەهمێك نییە.. ئایا ئەوانەی ئازاد نیین فەهمییان هەیە؟ بێگومان خەونی بە فەهمبوونیش بە خەی پرسیارە، بەخەی ئەفسانەیەکە و مەژووی سەرکوتکردن لەناو کەسایەتی (کاراکتەری) ڕۆمانی غەریبدا دەبینووسێتەوە!

کەواتە ئەفسانەی ئارەزووکردن.. ئەفسانەی هەموو ئەو خەونانەیە، ئەفسانەی هەموو ئەو فەهم و بێ فەهمانەیە، کە لە ئەفسانەی گەڕانەوەی (غەریب)دا ڕەنگیداتەوە. بۆ نموونە (ئەمڕۆ دایکم مرد) هەر بێ فەهمی نییە، خەیاڵی نامەژوویشە! (غەریب) بە خەیاڵی نامەژوویەوە دەناسرێتەوە. هەر لە سەرەتاوە دەبینین لە ڕۆمانی (سوور و ڕەش)ی (ستاندال)دا مەودای نەوان پاڵەوان و نەوەندگیرەکەی کەمتر نییە، لە هاوتاکەی لە ڕۆمانی مادام بۆڤاریدا.. بەڵام (ئەمڕۆ دایکم مرد) وەك دەستپێکی ڕۆمانی غەریب ئەم مەودایە تەندەپێڕێنە و ئیرادەی ئازادی دەچەسپێنێ، ئەوەش ئەوەیە، کە لە بنەڕەتدا جیهانی سەربەخۆ لەو جیهانانە جیا دەکاتەوە، کە لە سەرەوە باسمان کرد. لە هەردوو باردا ئەفسانەکانی گەڕانەوە، ئەو خەونە زۆر کەن و نوێیانەن کە بەڵگە بە سەلماندیان لەبەر دەستدا نییە، تەنها بەڵگەیەك کە هەبێت، ئەوەیە، کە لەسەر ئەفسانەی ئارەزووە چەپێنراوەکانی مرۆڤ درێژ دەبنەوە. چونکە ئەفسانەکانی ئارەزوو، ئارەزوو ئەو خەونانەن، کە ئەگەرچی چەپێنراون، بەڵام ڕێگەز و پێکهاتەکانیان شاراوە نیین، لەبەر هەندێ هەرچێنیان لەکبدەینەوە لە سنووری مرۆڤ و دەروونی مرۆڤ دەرناچن. لە بنەڕەتدا ئارەزووی گەڕانەوە بۆ ڕاڤەکردنی جیهان، یان وەك بەرپەرچدانەوەی مرۆڤی سەرەتایی لە بەرانبەر هێزە سروشتییە ناسراو و نەناسراوەکاندا داڕێژراون، بەڵێ بەردەوام زاراوەی ئەفسانەی ئارەزوو تەکنیکی زاراوەی ئەفسانەی گەڕانەوە و ئاوەتەی ئەمڕۆ و دوێنێ دەبێت.

بە شێوەیەکی گشتی لەو نووسینەدا دەمەوێ لە ڕێگای (ڕۆلان بارت- أسطوريات، ترجمة د. قاسم مقداد، وصدرت عام 2012 عن دار التكوين،)ەوە خەستێتی مەژوویبوون لە ئەفسانەی گەڕانەوە و ئارەزووی گەڕانەوە بکەمەوە! ئەگەرچی مەژووی گەڕانەوە لە ئوستوورە نزیکە..

بە مانایەکی دیکە دەمەوێ بە ئەفسانەی ئارەزووی گەڕانەوە هانا بۆ

لێکدانەوە جیاوازەکانی بارت بەرم. چونکە رۆلان بارت وەك ئەنترۆپۆلیستەکان لە ئەفسانە ناکۆڵێتەوە، بەڵکوو وەك رەخنەگرێکی مۆدێرنی ئەدەبی قسە لە جۆرێکی دیکەی ئوستوورە دەکات، ئەویش ئوستوورەی سەردەمە! ئوستوورەی سەردەم لە رێگای ئارەزووی گوتارەوە، رابردوو و ئێستا و داهاتوو بەیەکەوە دەبەستێتەوە. لە (ئوستوورەی ئەمڕۆ)دا بارت پێناسەیەک، یان وردتر کۆمەڵێک پێناسە، بۆ ئەفسانە دەخاتە روو و دەڵێ ئوستوورە سیستەمێکی پەیوەندییە، نامە و فۆڕمەکە لە مانادا، هەموو فۆرمێکیش ملکەچی بەکارهێنانی بۆ کۆمەڵ و ملکەچی خواستەکانی گوتارێکە کە دەگۆڕێت بۆ ئەفسانە، وەك شێوەی قسەکردن، نووسین، وێنە، پڕوپاگەندە، وەرزش، چالاکییە کولتووری یان کۆمەڵایەتییەکان… کەواتە ئەفسانە لای بارت نە چەمکە، نە بیرۆکەیە و نە شتێکە.. بەو مانایەش رۆلان بارت ئەو کەسەیە کە ئەفسانە زیندوو دەکاتەوە و ئەو کەسەیە کە ئەفسانە دەکوژێت.

ئەفسانە قسەکردنە. بەڵام هیچ قسەکردنێك نییە، لە مێشکماندا یەکسەر پێکدادان لەگەڵ سێگۆشەی ئارەزوو درووست نەکات، هیچ ئوستوورەیەك نییە، دژایەتییەك لە پرۆسە و ڕێکخستنەوەی گرامەر درووست نەکات. ئەفسانە لە پێناسەی (بارت)دا ئەو رێگایەیە (بۆ نموونە کە نامە خۆی پێدەگەیەنێت) کەواتە بەرهەمی (قسەکردن – الکلام)ە، نەوەک زمان (اللغة).. هەمیشە ئەوەی دەگوترێت شتێک دەشارێتەوە، بەڵام چۆنیەتی گوتنی ئەوەی دەگوترێت گرنگە، نەك شێوازەکەی.. لە ڕاستیدا ئەفسانە نە درۆیە، نە دانپێدانان، بەڵکو ئارەزووی گۆڕانەوەیە.

هەولێر 9/2/2025